

Djelatni je hrvatski političar, ali se ne boji govoriti o komunističkim zločinima

HRVATSKE VLASTI NIŠTA NE ČINE NA RASVJETLJAVANJU KOMUNISTIČKIH ZLOČINA U VRGORAČKOM KRAJU

Vrgorac je komuniste i te kako upamtio po zlu

► Razgovarao: Krešimir Šego

Naš sugovornik je gospodin Borislav Matković, gradonačelnik Vrgorca, s kojim Vicepostulatura postupka mučeništva »Fra Leo Petrović i 65 subrača« godinama uspješno surađuje. Istodobno on je jedan od onih koji ne dopušta da se zataška istina o događajima na vrgoračkom području u Drugom svjetskom ratu i poraću.

Poštovani gospodine Matkoviću, prostor Vaše općine u mnogočemu je znakovit glede otkrivanja četničkih i komunističkih zločina te ekshumiranja i identificiranja njihovih žrtava. Hrvatska je, naime, samostalna i nezavisna već dva desetljeća, a kad se god počne govoriti o počinjenim zločini-

ma, nailazi se na zaprjeke. Kome smeta istina, tko ju želi u nedogled zaustavljati?

Vrgorac je samo zrcalo općeg stanja u državi Hrvatskoj glede pitanja suočavanja s prošlošću. U istraživanju masovnih grobnica i zločina iz Drugog svjetskog rata i poraća Vrgorac se razlikuje od drugih sredina činjenicom što smo javno progovorili o svim našim saznanjima. Javno smo upozorili državne institucije, DORH, MUP i Vladu na postojanje više stratišta na području grada Vrgorca. Na žalost, do sada nismo naišli na potporu u istraživanju grobnica, štoviše opstruirani smo na svakom koraku. Sve dok ne postoji politička volja, na razini države, za suočavanje s prošlošću stanje će ostati nepromijenjeno. Takvu razvoju situacije pogoduje i premreženost sustava kadrovima iz represivnog sustava bivše Jugoslavije te njihovim ideološkim, ali i rodbinskim nasljednicima.

Na relativno malom prostoru vrgoračke općine stradao je velik broj nevinih civila: muškaraca, žena, djece, trudnica, svećenika... Desetljećima se o tim žrtvama nije smjelo govoriti, nije se znalo ni za mjesta gdje su pokopane. Koje su silnice taj kraj učinile pogodnim za tako teške zločine?

Ne bih kazao da se nije znalo. Upravo prema kazivanju starijih Vrgorčana pronađena su neka od stra-

tišta. Druga je stvar što su svjedoci godinama morali živjeti sa strašnim saznanjima bez mogućnosti da se nekome povjere. Prostor Vrgorca u Drugom se svjetskom ratu našao na raskrižju brojnih vojnih pohoda između Biokova i zapadne Hercegovine. Velik broj žrtava u masovnim grobnicama upravo je s prostora Hercegovine otkud su ih partizanske jedinice odvodile prema Biokovu nakon brojnih pohoda na taj kraj. Vrgorski kraj isključivo je nastanjen hrvatskim katoličkim pučanstvom pa je bio i cilj velikog četničkog pohoda koji se opet uklapao u šire talijanske interese o protjerivanju hrvatskog pučanstva iz Dalmacije, a sve zbog kolonizacije tog područja. Sve u svemu, za vrijeme Drugog svjetskog rata na ovom području isprepleli su se razni interesi, na žalost, na štetu hrvatskih interesa.

Prvo masovno stradanje dogodilo se 15. lipnja 1942. kad su

pogubljena 33 uglednija seljaka. Tko su i iz kojih sela bili stradali i po kojem su načelu izabrani upravo oni?

Riječ je o ideološkoj, boljševičkoj matrici obračuna s političkim neistomišljenicima. Po sovjetskom obrascu trebalo je ukloniti svaku moguću oporbu nakon rata. Strijeljani su uglavnom ugledni ljudi, obrtnici i imućni ljudi iz Vrgorca, ali i neki iz okolnih mjesta. Nije bilo nikakva opravdana razloga za njihovo smaknuće. Bio je to prvi ideološki zločin u Dalmaciji. Taj obrazac obračuna komunistički će pokret masovno primijeniti koncem rata na širem području Hrvatske. Nestajat će svaka moguća građanska oporba novoj vlasti.

Znade li se tko su bili izvršitelji, po imenu i prezimenu? Je li itko odgovarao za taj zločin?

Bilo je više nagađanja o naredbavicima i izvršiteljima. Partijska iz-

vješća pokušala su krivnju svaliti na jednu mještanku Vrgorca, djelatnu u tadašnjim partizanskim jedinicama. Ona je poslije nastradala na Sutjesci. Međutim, popis za smaknuća nastao je dogovorom partijskog vodstva mnogo prije ulaska partizanskih jedinica u Vrgorac. Sve je bilo isplanirano do u detalj. Danas sa sigurnošću možemo kazati da je i Jure Galić, današnji predsjednik SABNOR-a BiH, bio 15. lipnja 1942. u Vrgorcu. Međutim, ni on, a ni itko drugi do danas nije odgovarao za počinjene zločine. Represivni aparat mogao je napraviti barem toliko i zabilježiti njegova saznanja o zločinu.

Zločin i zločinci zapravo su nagrađeni – dan masovnog pogubljenja desetljećima se slavio kao Dan općine Vrgorac!

Svirepost počinitelja i nepostojanje temeljnog osjećaja za odgovornost najbolje opisuje činjenica da je bivša vlast 1972., nakon slamanja

Spomenik s imenima »Lipjanskih žrtava«

Hrvatskoga proljeća, proglasila 15. lipnja Danom komune. Nepravdu je ispravio tek HDZ nakon što je 1993. osvojio vlast. Sve navedene radnje ostavile su duboku podjelu u tkivu Vrgorca, podjelu koja nije prevladana do današnjih dana.

Nakon pogubljenja 33 seljaka, u kolovozu za Vrgorac ponovno dolaze crni dani. U četničko-talijanskim zločinima, naime, stradavaju opet žitelji mnogih vrgoračkih sela, uništavaju se kuće i crkve... Među njima su i neki župnici vrgoračkih župa. O kolikom se broju žrtava zapravo radi?

Nedugo nakon pokolja u Vrgorcu talijanske okupacijske vlasti dovede iz istočne Hercegovine četnike, kao dio operacije čišćenja Biokova od partizana. Međutim, četnici su se uglavnom obračunavali s katoličkim pučanstvom u zapadnim selima Vrgorske krajine. Napravili su masakr nad oko 150 stanovnika Dubrave, Vlake, Dragljana, Kozice i Raščana. Broju su pridodane i žrtve iz kasnijih akcija čišćenja pa se danas računa s brojem od 270 žrtava.

Riječ je o jednom od najvećih zločina u Dalmaciji za vrijeme Drugog svjetskog rata?

Pored zločina u Gatima i kamešničkim selima zločini četnika u Vrgorcu najveći su pokolji u Dalmaciji za vrijeme Drugog svjetskog rata, ali i prvi organizirani genocid nad hrvatskim pukom u ovom dijelu Hrvatske.

Kako se prema tom zločinu odnosila službena historiografija do 1990.? Je li se smjelo istraživati, pisati i objaviti imena stradalih, ali i počinitelja?

Službena jugoslavenska historiografija zločin je označavala kao fašistički. Nikada se poimence nije moglo navesti da su za zločin odgovorni četnici, a bilo je pokušaja, ima ih još i danas, da se za zločine okrivu i domaća ustaška milicija iz Dusine, iako je

to potpuno krivotvorenje povijesti.

Počinitelji se, i u naše vrijeme, proglašavaju antifašistima?

Da, u Srbiji je još aktualan proces rehabilitacije četničkog pokreta pod krinkom antifašizma. Službeno smo reagirali na najavu rehabilitacije Draže Mihailovića oštrim prosvjedom Vladi države Hrvatske i Vladi Republike Srbije. Na komemoraciju, u povodu 70. obljetnice pokolja, pozvali smo i veleposlanika Republike Srbije u Hrvatskoj, a sve kako bi se na licu mjesta uvjerio u zločinačku narav četničkog pokreta. Međutim, nitko se nije odazvao. Ovo još jednom pokazuje svu nespremnost vlasti u Srbiji za suočavanjem sa svojom prošalošću.

Koncem Drugog svjetskog rata u Vrgorcu se opet čine zločini. Nedavno je otkrivena masovna grobnica na Novom groblju o kojoj su dugo postojala svjedočenja. Znate li se o kome je riječ, tko je u njoj pokopan i nadate li se da će žrtve biti identificirane barem nakon 65 godina? I hoće li se otkriti tko su bili izvršitelji i nalogodavci? Čini se da o zločinu iz lipnja 1942. i onom s konca siječnja 1945. dosta znate »narodni heroj« Jure Galić?

Riječ je o civilima koje su komunističko-partizanske jedinice povele iz ljubiške tamnice prema Vrgorcu nakon ustaško-njemačke protuofenzive »Bura«. U bezglavom povlačenju prema Vrgorcu koncem siječnja 1945. povedeni su i uhićeni civili iz ljubiške tamnice. Nadomak Vrgorcu, na Novom groblju, svi su strijeljani. Iz skupine je izdvojen fra Maksimilijan Jurčić i pet civila koji su nakon ispitivanja i mučenja u Vrgorcu smaknuti uz prometnicu Vrgorac

Osim Vrgorčana komunisti ubijaju i uhićenike dovedene sa strane. Tako su krajem lipnja 1945. ubili 40-ak uhićenika dovedenih iz ljubiške tamnice.

– Kotezi. Grobnica je locirana upravo prema sjećanjima stanovnika Banje koji su i pokapali nesretne ljude. Unatoč našim nastojanjima da se grobnica na Novom groblju ekshumira, iz DORH-a još nema nagovještaja o skorim radovima na tom masovnom stratištu. Jure Galić je u svojoj knjizi *Vrijeme i ljudi* pomno opisao povlačenje iz Ljubiškog navodeći da su pritom prema Vrgorcu »povedeni i neki zatvorenici iz zatvora u Ljubiškom«. Ti su uhićenici potom strijeljani, a ako saznanja Jure Galića nisu dovoljna da ga saslušaju vlasti Bosne i Hercegovine, ne znam što jest.

Vicepostulatura postupka mučeništva »Fra Leo Petrović i 65 subraće« posmrtno ostatke fra Maksimilijana Jurčića i njegovih pet sudrugova pronašla je u listopadu 2008. Što je to značilo za Vas i za čitav vrgorački kraj?

Na otkriću posljednjeg počivališta fra Maksimilijana Jurčića i ostalih pobijenih tijesno smo surađivali s Vicepostulaturom. Ona je prikupljajući svjedočanstva došla do točne lokacije grobnice. Otkriće ove grobnice dio je politike koju provodi grad Vrgorac, a koja je u osnovi jednostavna – sve žrtve moraju pronaći svoj spokoj i svi se zločini moraju rasvijetliti. Kao čovjek ponosan sam što sam sa svojim suradnicima pridonio otkriću posljednjeg počivališta fra Maksimilijana Jurčića, a vjerujem da moje zadovoljstvo dijele i moji sugrađani.

Dogodio se i zločin u Dusini. Odvedeno je četrdesetak seljana i ubijeni su kod Zagvozda. Je li

Boris Matković u društvu s vicepostulatorom fra Miljenkom Stojićem i suradnicima u prigodi molitve nad pronađenim posmrtnim ostatcima pobijenih na Novom groblju. DORH je zaustavio istraživanja i preuzeo nadležnost. No, ništa se nova ne događa, a kosti u otvorenoj jami izložene su atmosferilijama, životinjama...

istražen taj zločin?

Stanovnici Dusine odvedeni su iz svojih domova i strijeljani u studenom 1944., a spomenuti zločin u Vrgorcu dogodio se koncem siječnja 1945. Osim što smo locirali posljednja počivališta u Zagvozdu i u Imotskom na groblju Gospe od Anđela, DORH i MUP nisu poduzeli nikakvu akciju radi rasvjetljavanja zločina i rehabilitacije žrtava.

Od svršetka Drugog svjetskog rata dijeli nas 67 godina. Zločini su proglašavani »pobjedama«, a zločinci »herojima« dok se žrtve nisu smjele zapravo ni spominjati. Masovne grobnice, unatoč svemu, svjedoče istinu koja se ne može uništiti i čekaju da se svaki stradalni identificira i dostojno pokopa. Možemo li se tomu nadati?

Prije ili poslije istina će izaći na vidjelo, doći će vrijeme kada će kli-

ma u državi Hrvatskoj biti povoljna za suočavanje s prošlošću. Dokazi, na stotine masovnih grobnica, nigdje ne će otići. One samo čekaju da mi budemo spremi kako bismo se suočili sa svojom poviješću.

Primjerice, točno se znade koja su 33 seljaka ubijena 15. lipnja u Vrgorcu 1942., znade se svaka žrtva četničkog pokolja iz kolovoza 1942., znadu se imena odvedenih i ubijenih iz Dusine. Dakle, govorimo o konkretnim mjestima i zločinima. Kada će se konačno i je li uopće moguće napraviti popis stradalih po selima i općinama, ili župama i biskupijama u hrvatskom narodu? Ima li još uvijek onih kojima je stalo da se istina nikad ne dozna kako bi se lakše manipuliralo poviješću?

Katolička crkva kreće u velik projekt popisivanja i istraživanja svih pobijenih u Drugom svjetskom ratu i poraću. U tom će projektu imati

našu punu podršku. Međutim, popis se mogao napraviti i ranije samo da se za vrijeme državnog popisa pučanstva ostavila rubrika o nestalim i stradalim članovima obitelji iz vremena Drugog svjetskog rata i poraća. To ne bi stvorilo nikakve troškove, a dobili bismo kvalitetnu studiju o broju stradalih. Sadašnje stanje omogućava manipulaciju brojem stradalih što izvrsno koriste oni koji ne žele raščišćavanje s Drugim svjetskim ratom i poraćem.

Što iz vlastita iskustva preporučate onim sredinama u kojima su takva istraživanja tek u začetku?

Neka se naviknu na opstrukciju državnog aparata jer će one biti sastavni dio svake akcije. To ih međutim ne smije obeshrabriti u njihovom radu. Opstrukcije i imaju za cilj prekidanje istraga. Bez upornosti i ustrajnosti nema konačnih rezultata, a istina će pobijediti kad-tad. ✍

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesna« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»Fra Leo Petrović i 65 subrača«,
VI., 1 (10), Široki Brijeg, 2013.

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
BiH: Kard. Stepinca 14
88220 Široki Brijeg
HR: Humac 1, p. p. 1, 20352 Vid

Veza:
tel.: (039) 700-325
faks: (039) 700-326
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3,75 EUR;
4,25 CHF; 6,50 USD; 6,50 CAD

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 7,5 KM; RH 33 KN;
EU 7,5 EUR; CH 8,50 CHF;
SAD 13 USD; Canada 13 CAD

Zastupništvo, distribucija, pretplate:
Ihtis, Zrinskih i Frankopana 22,
88000 Mostar; mob.: 063-837-002;
e-adresa: udругaihtis@gmail.com

Računi samo za pretplate (računi za dobrovoljni prilog na zadnjoj korici):
BiH (Ihtis Mostar): ProCredit Bank
d.d. Sarajevo, poslovnica Mostar –
1941053316700142
HR (Tihomir Čule): ZaBa, poslovnica
Metković – 2360000-3610872394
INOZEMSTVO: IBAN: BA39 1941
0533 1670 1209; SWIFT CODE:
MEBBBA22

ISSN: 1840-3808

RIJEČ UREDNIKA

fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Svaki izlazak ovoga našega glasila prava je radost. Čovjek prepoznaje da u društvu nastavljaju živjeti snage kojima je do istine, pravde, života domovine s obiju strana granice. Valja to znati u ova vremena krize kada nas nastoje zbuniti s raznih strana.

Neokomunistička vlast u Hrvatskoj nastavlja svojim putem dok na mnogim poljima društvenog života nastoji vratiti povijesni kotač u neka druga vremena. Događa se to i na polju ubijenih u Drugom svjetskom ratu i poraču te u 45 godina bezdušne komunističke vladavine. Između ostaloga, zatvaraju Ured za pronalaženje, obilježavanje i održavanje grobova žrtava komunističkih zločina nakon Drugoga svjetskog rata. Poručuju da postoji samo njihova istina i ništa više. Umjesto toga, morali bi se sjetiti pomirbe iz devedesetih godina prošloga stoljeća, onih godina kada smo morali ratovati za svoju slobodu. U svojim smo glavama nosili različite poglede na život, ali i istu ljubav prema slobodi i domovini. Zbog toga smo pobijedili.

Ovdje na Širokom Brijegu Povjerenstvo za obilježavanje i uređivanje grobišta iz Drugoga svjetskog rata i porača te Vicepostulatura postupka mučeništva »Fra Leo Petrović i 65 subrača« misle drukčije od hrvatskih vlasti s obiju strana granice. Brinu se da ubijeni i nedostojno pokopani nađu svoje mirno posljednje počivalište. Tako smo nakon izlaska prošloga broja

ovoga našega glasila u mjesnom groblju Mekovac pokopali 42 žrtve iz Drugoga svjetskog rata i porača. Ima tu Nijemaca, ustaša, domobrana, partizana, civila i franjevaca. Pokušali smo barem nekima, jer je za sve preskupo, s pomoću DNK analize vratiti i ime i prezime, ali samo je 14 uzoraka dalo potvrđan ishod. To opet ne odgovara uzorcima onih koji traže nekoga svoga. No, nije nam žao. Učinili smo sve što je u našoj trenutnoj moći. Kostri smo im odvojeno položili u limene sandučice, stavili na njih oznake gdje su točno pronađene i položili u zajedničku općinsku grobnicu. Namjeravamo u do gledno vrijeme sagraditi i odgovarajuću kosturnicu. Sve ih poštujemo i odnosimo se prema njima ljudski. Bez pomirbe nema nam zajedničke budućnosti.

Iako za sada nismo s pomoću DNK analize uspjeli pronaći franjevca među spomenutim ubijenima na Širokom Brijegu, nastavlja se potraga za posmrtnim ostacima naše ubijene braće. Trenutno je u tijeku DNK analiza ubijenih na Tomića njivi u Ljubuškom. Nadam se da će biti gotova do izlaska sljedećeg broja našega glasila, a možda će čak dotle biti i pokopani. Ipak, brzina nije važna, važno je da nastavljamo zacrtanim putem.

Nema nam druge nego osloniti se na same sebe jer je društvo oko nas podbacilo. Ali, Bog je s nama i zbog toga je pobjeda naša.

Mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Glas o mučeništvu	42
Podsjetnik	15	Glas o znakovima	46
Povijesne okolnosti	19	Pobijeni	47
Povjerenstva	28	Djela pobijenih	53
Stratišta	30	Odjek u umjetnosti	54
Istraživanja	32	Razgovor	56